

27.8.2009

Dnr 2069/2/08

Beslutsfattare: Biträdande justitieombudsman Jukka Lindstedt

Föredragande: Justitieombudsmannasekreterare Astrid Geisor-Goman

ETT BROTTMÅL HADE PRESKRIBERAT UNDER FÖRUNDERSÖKNINGEN

1 ÄRENDET

I samband med inspektionen av Ålands polismyndighet 8–9.4.2008 framgick det att åtalsrätten i ett antal brottmål hade preskriberats under den tid förundersökningen pågick. Enligt det material som erhöles på förhand var det fråga om ärendena R/1714/04, R/2522/05, R/210/06, R/583/06, R/1701/06, R/585/04 och R/589/04. Därutöver togs upp ärendet R/1468/06.

Trots att de preskriberade ärendena redan diskuterades i samband med inspektionen, beslöt jag med stöd av 4 § i lagen om riksdagens justitieombudsman på eget initiativ ta upp saken till särskild prövning.

I detta syfte bad jag Ålands polismyndighet för det första att lämna in utredningar av var och en av de personer som fungerade som utredare och undersökningsledare i de ovan nämnda ärendena. I utredningen bads redogöras varför ärendena inte hade kunnat utredas innan åtalsrätten preskriberades.

För det andra bad jag Ålands polismyndighet att lämna in motsvarande utredningar angående eventuella övriga ärenden där åtalsrätten hade preskriberats efter att inspektionen utfördes men dock före 1.9.2008.

För det tredje bad jag Ålands polismyndighet att lämna in utredningar samt ett utlåtande angående orsakerna till att förundersökningen i ärendena R/585/04 och R/589/04 drog ut på tiden.

- - -

3 AVGÖRANDE

3.1 Rättsregler

Enligt grundlagens 21 § 1 mom. har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en myndighet.

Enligt 3 § i polislagen för landskapet Åland skall polisen utföra sina uppgifter på ett så effektivt och ändamålsenligt sätt som möjligt och i den angelägenhetsordning som förhållandena kräver.

Enligt förundersökningslagens 6 § skall förundersökning göras utan onödigt dröjsmål.

Enligt förundersökningslagens 14 § leds förundersökningen av en undersökningsledare, som alltid i sista hand är ansvarig för att förundersökningen utförs i enlighet med lagens bestämmelser.

Enligt förundersökningslagens 43 § efter att förundersökningen blivit klar skall saken överlämnas till åklagaren för åtalsprövning eller för utfärdande av strafforder. Förundersökningen avslutas dock utan att saken överlämnas till åklagaren för prövning, om

1) det vid undersökningen har framgått att något brott inte har begåtts eller att åtal i saken inte kan väckas eller något annat offentligrättsligt yrkande som grundar sig på ett brott framställas mot någon i saken, eller

2) förundersökningsmyndigheten efter det att undersökningen inleddes har beslutat att avstå från vidare åtgärder på en grund som anges i 4 § 1 eller 2 mom.

Enligt förundersökningens 47 § skall det när det har beslutats att förundersökning inte skall göras eller att förundersökningen skall avslutas på basis av 4 § 3 mom., 9 § 2 mom. eller 43 § 2 mom. eller att förundersökningen skall avbrytas, skall undersökningsledaren se till att målsägandena och de som har förhörts såsom parter vid förundersökningen omedelbart underrättas om beslutet, om detta inte skall anses vara onödigt.

3.2

Utgångspunkter för den rättsliga bedömningen

Jag konstaterar för det första att någon allmän tidsgräns inte kan uppställas för förundersökning. Den godtagbara undersökningstiden beror i det enskilda fallet på ärendets särdrag, t.ex. dess art och omfattning. Vid bedömningen av ärendet skall det också beaktas om det under behandlingen kan påvisas ha förekommit passiva, dvs. objektivt sett händelselösa perioder som kan härledas till en viss myndighet.

I allmänhet blir resultatet bäst om förundersökningen kan göras så snart som möjligt efter att ett brott begåtts. Från brottsoffrets synpunkt har det naturligtvis en stor betydelse att förundersökningen görs utan dröjsmål. Att förundersökningen görs utan onödigt dröjsmål är viktigt också för att den misstänkte inte längre än nödvändigt skall behöva vara i denna ställning. Det är överhuvudtaget med tanke på straffrättsystemets funktion och trovärdighet viktigt att förundersökningen görs utan dröjsmål.

Också de resurser som står till buds har naturligtvis betydelse för den tid som förundersökningen tar i anspråk. Det är då skäl att rationellt överväga både inriktningen av polisens resurser och dimensioneringen av åtgärderna.

I den juridiska litteraturen har det konstaterats att myndigheterna har rätt att senarelägga uppgifter och uppdrag som med beaktande av deras art och skyddsintresset bör kunna utföras efter viktigare uppgifter. Å andra sidan skall sådana uppgifter prioriteras som är väsentliga med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna samt samhällets helhetsintresse (Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2005, s. 74–75).

Polisen måste sålunda ställa sina uppgifter i angelägenhetsordning, vilket innebär att förundersökningar som bedöms vara mindre brådskande får vänta på sin tur. Det bör påpekas att polislagen

för landskapet Åland 3 § emellertid inte ger polisen rätt att slopa en förundersökning i mindre brådskande fall. Det är även klart att förundersökningen måste göras innan åtalsrätten preskriberas, med beaktande av att en skälig tid återstår för åtalsprövningen.

Beträffande själva förundersökningen så är det undersökningsledaren som skall fatta alla för förundersökningen viktiga beslut. Undersökningsledaren beslutar om inledande av förundersökning, leder denna och ger anvisningar till utredarna samt beslutar om eventuella tilläggsutredningar och -förhör. Undersökningsledaren beslutar också om avslutande av förundersökningen. Undersökningsledaren skall själv aktivt följa hur de förundersökningar som han leder framskrider, även om övervakningen av enskilda ärenden t.ex. på grund av undersökningsledarens stora arbetsbörda inte alltid kan vara särskilt detaljerad. Undersökningsledaren kan emellertid inte som en godtagbar grund för att försumma denna viktiga övervakningsuppgift åberopa enbart sin arbetssituation. Det är i sista hand polisinspektionens ledning som svarar för att ärendena blir vederbörligen behandlade.

Till utredarens uppgifter hör bl.a. att sköta utan onödigt dröjsmål i saken nödvändiga förundersökningsåtgärder. Vidare skall utredaren vid behov informera undersökningsledaren om dröjsmål i förundersökningen samt om risk för preskribering av brottets åtalsrätt.

3.3 Ställningstagande

3.3.1 Ärende R/1714/04 (stöld och skadegörelse)

Av utredningen framgår det att undersökningsledare i ärendet har varit överkonstapel A som sedermera gått i pension. Enligt utlåtande av kommissarie B på brottsmålsavdelningen har överkonstapel A avslutat ärendet 10.3.2005 som ej brott.

Beslutet är gjort i databasen för polisens brottsanmälningar (Patja). Beslutet har per brev delgivits parterna och enligt polisen databas är ärendet avslutat.

Beträffande handläggningen av ärendet konstaterar kommissarie B att samtliga parter har förhörts, skadorna har dokumenterats genom de bilder som målsägande har inlämnats samt ett förlikningsavtal har ingåtts parterna emellan. B har ej hört A eftersom han gått i pension.

Polismästare C konstaterar i sitt utlåtande att överkonstapel A avslutat ärendet den 10.3.2005 i "Patja" efter att parterna ingått förlikning. Ärendet har av någon anledning kvarstått som öppet trots att alla åtgärderna är vidtagna.

Av förundersökningsprotokollet kan jag dra den slutsatsen att förundersökningsledaren A trots att fallet kvarstått som öppet utfört förundersökningen i ärendet i enlighet med lagens bestämmelser. Det har således varit fråga om ett tekniskt avslutande av ärenden som blivit gjort. Emedan A gått i pension fäster jag för framtida fall Ålands polismyndighets uppmärksamhet vid uppföljningen av "öppna" ärenden samt vid tekniska avslutande av redan åtgärdade ärenden. I detta syfte sänder jag polismästare C en kopia av detta beslut. Till andra delar har det inte framkommit någon anledning att misstänka lagstridigheter eller sådana försummelser i detta ärende som skulle föranleda till ytterligare åtgärder.

3.3.2 Ärende R/2522/05 (äventyrande av trafiksäkerheten, trafikförseelse)

Av utredningen framgår att anmälan inkom 26.12.2005. På grund av otillräckliga uppgifter från mål-

säganden var ärendet mörkt från början. Målsäganden har vid flera tillfällen inkommit med nya uppgifter till polisen som polisen kontrollerat upp. Enligt ärendets utredare överkonstapel D har inget hänt i ärendet sedan den 15.1.2006. Ärendet har blivit "hängande" och D har ej sedan upptäckt att ärendet inte skulle vara avbrutet. Orsaken har varit den att ingen misstänkt i ärendet har funnits.

Enligt ärendets undersökningsledare tf. kommissarie E fanns det mycket lite uppgifter om den misstänkte bilen och föraren. De uppgifter som målsägaren uppgett kontrollerades, likaså de uppgifter och tips som inkom till polisen under året. Kommissarie E konstaterar att ärendet borde ha avbrutits eftersom ingen misstänkt påträffades.

Av utredningen kan jag dra den slutsatsen att ärendet preskriberats 26.12.2007. Orsaken har angetts vara att den misstänkte bil och förare inte påträffas inom preskriptionstiden. Jag kan konstatera att efterspaningar efter den misstänkta har gjorts, men den misstänkte har inte påträffats. Vidare kan jag konstatera att olycksplatsen har fotograferats samt bevisningsmaterial har tagits tillvara.

Enligt förundersökningslagens 43 § 2 moment 1 punkt skall förundersökningen avslutas utan att saken överlämnas till åklagaren för prövning, om det vid undersökningen har framgått att något brott inte har begåtts eller att åtal i saken inte kan väckas eller något annat offentligrättsligt yrkande som grundar sig på ett brott framställas mot någon i saken.

Av det som konstaterats ovan följer att det kan beslutas att någon förundersökning inte görs eller att den avslutas utan att saken överlämnas till åklagaren för prövning endast i de fall som regleras i förundersökningslagens 2, 4 och 43 §. Det är naturligtvis också möjligt att den misstänkte såsom i detta fall inte påträffas inom preskriptionstiden, antingen på grund av att den misstänkte förblivit okänd eller trots försök inte kunnat påträffas. I dessa fall skall förundersökningen såsom även kommissarie E i sin utredning konstaterat avbrytas.

Då en förundersökning avbryts betyder detta att ärendet inte längre är under aktiv utredning. Ärendet kan dock igen upptas till aktiv utredning ifall till polisens kännedom uppkommit något som kan påverka ärendet.

Enligt förundersökningslagens 14 § är det i sista hand undersökningsledaren som svarar för förundersökningen och som bl.a. skall övervaka och själv aktivt följa hur de förundersökningar som han eller hon leder framskrider. Eftersom ärendet blivit "hängande" och brottet preskriberats har det uppenbarligen förekommit brister i övervakningen. Enligt min uppfattning borde kommissarie E ha avbrutit förundersökningen av detta ärende då det hade konstaterats att ingen misstänkt kunnat påträffas.

I övrigt konstaterar jag att enligt förundersökningslagens 47 § skall undersökningsledaren, när det har beslutats att förundersökning inte skall göras eller att förundersökningen skall avslutas eller avbrytas, se till att målsägandena och de som har förhörts såsom parter vid förundersökningen omedelbart underrättas om beslutet, om detta inte skall anses vara onödigt.

I det aktuella fallet var det sålunda målsägande som enligt lagen skulle underrättas om beslutet att avbryta förundersökningen ifall ett sådant beslut skulle ha tagits. Enligt min uppfattning kunde det inte ha ansetts onödigt att underrätta honom om detta emedan målsäganden själv aktivt försökt finna den misstänkta i ärendet.

Min slutsats är att kommissarie E:s förfarande vid behandlingen av brottsanmälningen inte i alla avseenden uppfyllde kravet på en behörig behandling enligt grundlagens 21 § och enligt förundersökningslagens 47 §.

Jag meddelar för framtida fall kommissarie E min ovannämnda uppfattning om hennes förfarande i ärendet. I detta syfte sänder jag henne en kopia av detta beslut.

Jag fäster även överkonstapel D:s uppmärksamhet vid vad jag konstaterat i punkt 3.2 om utredarens uppgifter samt att det inte kan anses vara acceptabelt enligt grundlagens 21 § och förundersökningslagens 6 § att en förundersökningen blir såsom i detta fall en längre tid "hängande" utan åtgärder. Jag konstaterar att även utredaren ansvarar för sin del att ett ärende blir skött utan onödigt dröjsmål.

Ärendet föranleder inga andra åtgärder.

3.3.3 Ärende R/210/06 (äventyrande av trafiksäkerheten)

Av undersökningsanmälan framgår att anmälningstiden för ärendet var 8.2.2006 och att brottet preskriberats 8.2.2008. Som undersökningsledare fungerade tf. kommissarie E och som utredare äldre konstapel F.

Enligt E var det i ärendet fråga om ett enkelt fall som kunde avslutas med straffanspråk eftersom det inte fanns några yrkanden för vållande av kroppsskada. E hade påpekat detta åt patrullen redan från början. E hade själv varit i kontakt med bägge föräldrarna till målsägande som hade gett sitt samtycke till straffanspråk i ärendet. Vidare hade föräldrarna uppgett att de inte hade övriga yrkanden. Den misstänkte hade ringt E och då hade E informerat honom om att polisen kommer att kontakta honom då han skall delges straffanspråk för äventyrande av trafiksäkerheten. E konstaterar i sin utredning att hon under året i fråga påpekat ett flertal gånger äldre konstapel F om ärendet och att det skulle åtgärdas med straffanspråk, men trots detta hade ingenting hänt.

Kommissarie och avdelningschef för ordningsavdelningen vid Ålands polismyndighet G berättar i sin utredning att hon under åren 2007 och 2008 tagit ut sammandrag av alla avdelningens öppna ärenden och lämnat handlingarna till vakthavande juren för att åtgärdas. Enligt G har ärendets utredare F haft även ett antal andra ärenden som redan tidigare preskriberats eller var på väg att göra det. Därför hade G skilt påpekat F om hans öppna ärenden och om att de skulle åtgärdas. F har lovat att åtgärda ärendena men ändå inte gjort det. G hade pratat med sin förman, polismästare C om F:s ärenden samt om att möjlig anmärkning skulle tilldelas. Till slut konstaterar G att ärendet i fråga kunde ha åtgärdats omgående.

Äldre konstapel F konstaterar i sin utredning följande:

"Ni har begärt en förklaring av mig angående ovannämnda ärende (6900/R/210/06). Detta är ett ärende som jag har varit utredare på och som har preskriberats. Min förklaring till att ärendet har preskriberats är enkel, ärendet har helt enkelt blivit liggande i mina högar och jag har bara 'slarvat' bort det. Därav har ärendet preskriberats. Behöver Ni mera förklaring angående detta är Ni välkomna att återkomma till mig."

Av utredningen kan jag dra den slutsatsen att ärendet preskriberats främst på grund av att ärendets utredare F underlåtit trots flertaliga påminnelser åtgärda ärendet. Som sin förklaring har han

gett "slarv".

Jag konstaterar att enligt grundlagens 21 § 1 mom. har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en myndighet. Mot bakgrund av vad som framkommit i utredningen anser jag äldre konstapel F:s förfarande ha stridit mot 21 § i grundlagen och mot 6 § i förundersökningslagen. Med stöd av 10 § 1 mom. i lagen om riksdagens justitieombudsman ger jag F en anmärkning för framtiden för det lagstridiga förfarande som framgår ovan. I detta syfte sänder jag honom en kopia av mitt beslut.

I övrigt konstaterar jag såsom jag redan tidigare påpekat att det är i sista hand undersökningsledaren som svarar för förundersökningen och som bl.a. skall övervaka att den framskrider. Således borde även E ha sett till att ärendet skulle ha åtgärdats på ett vederbörligt sätt. Enligt min uppfattning har det inte i detta ärende dock varit fråga om E:s försummelse utav ärendets övervakning. Jag konstaterar emellertid att enligt min mening hade det funnits anledning för E att handla i ärendet på ett annat sätt. E kunde ha gett ärendet åt en annan utredare då det hade konstaterats att F inte kommer att sköta ärendet vederbörligt.

Enligt strafforderförfarandelagens 3 § framställs straffanspråk av en polisman, en tullman eller någon annan tjänsteman som utför lagstadgad övervakning, på eget initiativ eller på åklagarens vägnar. Således kunde någon annan polis inom Ålands polismyndighet ha åtgärdat ärendet med ett straffanspråk.

Jag meddelar kommissarie E min uppfattning om hennes förfarande i enlighet med vad som jag konstaterat ovan. I detta syfte sänder jag henne en kopia av detta beslut. Ärendet föranleder inga andra åtgärder.

3.3.4 Ärende R/583/06 (äventyrande av trafiksäkerheten)

I fallet var det fråga om en summarisk förundersökning vars utredare äldre konstapel H gått i pension innan ärendet uppdagades som preskriberat.

Enligt kommissarie G var i fallet bilägaren själv misstänkt till singelkollisionen ifråga. G hade efter att B gått i pension ringt upp den misstänkte och förklarat situation och att ärendet hade preskriberats. Vidare har hon konstaterat att ärendet borde ha åtgärdats omgående efter händelsen.

Enligt förundersökningslagens 44 § får summarisk förundersökning göras i enkla och klara ärenden, om gärningen enligt allmän straffpraxis inte kan förutses medföra strängare straff än böter. Vid summarisk förundersökning finns ingen undersökningsledare. I förhåndsberättelsen antecknas endast huvudinnehållet i den förhördes utsaga, vilken kan tas in i någon annan handling än ett förhörsprotokoll.

Eftersom B gått i pension innan ärendet uppdagades som preskriberat fäster jag för framtida fall Ålands polismyndighets uppmärksamhet vid viktigheten av kontinuerlig övervakning av alla polismyndighetens öppna ärenden och att dessa bör vederbörligen åtgärdas i enlighet med förundersökningslagen. I detta syfte sänder jag polismästare C en kopia av detta beslut. Ärendet föranleder inga andra åtgärder.

3.3.5 Ärende R/1701/06 (äventyrande av trafiksäkerheten och trafikförseelse)

Enligt polismästare C måste i nu i fråga varande ärende delgivningen av strafforder återkallas på grund av brist i lagstiftningen. Nytt straffanspråk delgavs (R/329/06) men i misstag öppnades ännu en anmälan (R/1701/06). Straffanspråket är delgivet i rätt ordning i ärende R/329/06. Den felaktigt öppnade anmälan nu i fråga borde ha annullerats men den kvarblev utan åtgärder och preskriberades.

Kommissarie G konstaterar i sin utredning att en orsak till att ärendet inte blev åtgärdat var brist i lagstiftningen (LL om besiktning). Straffbestämmelserna flyttades från vägtrafiklagen till trafikbrottslagen, som trädde i kraft i december 2004. LL om besiktning hänvisade dock fortsättningsvis till vägtrafiklagen. Detta betydde i praktiken att polisman inte kunde delge straffanspråk för framförande av obesiktat fordon i trafiken. Bristen uppdagades vid myndigheten först cirka ett år efter lagändringen. Bristen förorsakade mycket problem i praktiken och ett flertal straffanspråk fick återkallas. Nu är bristen i lagen åtgärdat. Förutom lagproblemet ledde nya rutiner gällande inskrivning av straffanspråk också en hel del problem.

Ärendets utredare äldre konstapel J berättar i sin utredning följande. "Skrev ut först en böteslapp där jag gjort fel. I den böteslappen hade jag med att fordonet inte var besiktat. Öppnade sedan anmälan för att delge en ny böteslapp och jag trodde att jag gjort beslut (vilket jag gjorde men tydligen fel beslut) och lämnade in det. Anmälan visade sig fortfarande vara öppen och förrän jag fick åtgärdat det hade det preskriberats. Visserligen hade det kommit påminnelse och då hade jag rådförat hur gå tillväga, fått svar men hade sedan fallit i glömska."

Av handlingarna kan jag konstatera att det varit fråga om en summarisk förundersökning. Med andra ord om ett enkelt och klart ärende, som kunde åtgärdas med ett straffanspråk. Orsaken till att ärendet preskriberades har dels berott på brist i lagstiftningen och dels på att ärendet fallit i glömska. Vidare har angivits att i samband med registreringen av straffanspråket öppnades det i misstag två anmälningar med samma ärende varav den felaktigt öppnade nu i fråga varande anmälan borde ha annullerats, men den kvarblev utan åtgärder och preskriberades.

Med stöd av det som konstateras ovan anser jag som en tillräcklig åtgärd att jag fäster för framtida fall äldre konstapel J:s uppmärksamhet vid att grundlagens 21 § (tryggade rätten till en god förvaltning) förutsätter bl.a. att tjänstemän iakttar noggrannhet vid skötseln av tjänsteärenden. I detta syfte sänder jag honom en kopia av detta beslut. Ärendet föranleder inga andra åtgärder.

3.3.6 Ärendena R/585/04 och R/589/04 (hälsobrott)

I ärendena var det fråga om att vissa fastighetsägare hade underlåtit att följa hälsonämndens beslut om avloppssanering. Hälsonämnden hade per brev gjort fem stycken brottsanmälan om dessa till polisen. Jag har bett Ålands polismyndighet att lämna in utredningar samt ett utlåtande angående orsakerna till att förundersökningen utav två av dessa fem ärenden (R/585/04 och R/589/04) drog ut på tiden. I vartdera fallet hade anmälan registrerats 23.4.2004 och förundersökningsledaren G hade sedermera gjort en framställning till åklagaren om att förundersökningen skulle avslutas 9.1.2008. Landskapsåklagare K har 23.4.2008 tagit beslut om att förundersökningen i ärendena skall avslutas. Enligt förundersöknings beslut avslutades förundersökningen i ärendena 2.5.2008.

Av handlingarna kan jag konstatera att förundersökningen i ärendet pågått i dryga fyra år. Av landskapsåklagare K:s beslut 08/51 gällande undersökningsanmälan 6900/R/585/04 framgår att preskriptionstiden för brott mot landskapslagen om hälsovård är två år.

Vidare framgår av handlingarna att i ett av de fem ärenden som inkom samtidigt som i nu i fråga varande ärenden, har misstänkt för brott blivit förhörd samt delgivits straffanspråk som han senare motsatt sig. Senare har ärendet beslutats av åklagare med åtalseftergift. Även i en annan samtidigt inkommen anmälan har åklagare gjort beslut om åtalseftergift.

Enligt min uppfattning har det i de två nu i fråga varande ärenden varit fråga om liknande fall, som möjligen på liknande sätt kunde ha åtgärdats med ett straffanspråk. Således har ärendets handläggning pågått enligt min uppfattning en oacceptabelt lång tid.

De ovannämnda brottsärendena har haft tre förundersökningsledare. Förundersökningsledare i ärendet har varit kommissarie M t.o.m. 31.12.2005, t.f. kommissarie E fr.o.m. 1.2.2006 till 31.12.2006 och fr.o.m. 1.1.2007 kommissarie G. Ärendets utredare var äldre konstapel L.

Enligt L var orsaken till att ärendena ej blivit utförda inom skäligen tid tidsbrist samt att han erhållit för många utredningar inom polismyndigheten. Vidare har det varit viss ovisshet om brottets preskriptionstid. Detta hade diskuterats vid genomgången av handlingarna gällande hälsobrotten.

Överkonstapel M berättar att han under 2004 samt 2005 hade som kommissarie för ordningsavdelningen stor arbetsbörda. I arbetsuppgifter ingick personalärenden, förvaltningsärenden samt att fungera som undersökningsledare i ett stort antal brottsärenden. Han hade därmed inte tid att övervaka utredningarna och uppföljning så som lagen förutsatte. Vidare konstaterade han att ärendena i fråga inte var preskriberade 31.12.2005.

Tf. kommissarie E berättar i sin utredning att hon kände till de öppna ärenden gällande hälsobrott i Jomala år 2004. Hon hade diskuterat ärendena med L. Enligt hennes minnesbild så var det litet oklart om ärendena redan var preskriberade. Om problemet fortgick kunde fallet anses vara ännu aktuellt.

Kommissarie G anger som orsak till att förundersökningen för hennes del dragit ut på tiden den att i ärendet var det ovisshet om gärningen pågick eller om brottet var redan preskriberat. G berättar att hon diskuterade under 2007 ett flertal gånger fallen med åklagare K. G konstaterar att givetvis borde ärendet ha skötts tidigare. "Tf. kommissarie E diskuterade med mig om fallen under 2006. Målet var att klargöra om problemet var åtgärdat eller inte. Vad jag förstod skulle ärendet nog skötas under året men i första hand skulle akutare ärenden handhas. Under året 2006 avslutades ett stort antal ärenden och utredarnas rutiner sågs igenom."

Av utredningen kan jag dra den slutsatsen att som orsak till att handläggningen av de två enskilda fallen dragit ut på tiden har dels varit den svåra arbetssituationen och dels ovissheten om brottets preskriptionstid.

Enligt min åsikt duger resursbristen i sig inte som förklaring till det faktum att handläggningen av dessa ärenden pågått i dryga fyra år. I min bedömning av ärendet har jag dock beaktat den omständigheten att preskriptionstiden i fallen inte varit entydigt. Denna omständighet gör den långa handläggningstiden i viss mån förståelig, eftersom polisbefälet uppenbarligen på grund av sina övriga uppgifter var så överhopad med arbete att det varit svårt för dem att ägna tid till att utreda preskriptionstiden för hälsobrotten i fråga.

Beträffande preskriptionstiden konstaterar jag följande.

I båda fallen har det varit fråga om underlåtenhet att följa hälsonämndens 11.2.1999 besluts om avloppssanering.

I strafflagens 8 kapitel 2 § stadgas "om det i brottsrekvisiten föreskrivs att underlåtenhet är straffbart, börjar preskriptionstiden för åtalsrätten löpa den dag då den underlåtna handlingen senast borde ha utförts."

För att utreda när preskriptionstiden i dessa fall börjat har jag bekantat mig med högsta förvaltningsdomstolens beslut (2027/1/00 givet 22.8.2001). Ärendet berör nu ifråga varande brottsanmälan 6900/R/585/04 (N). Av beslutet framgår att hälsonämnden i sitt beslut från 1999 krävt att Nutan dröjsmål men senast 1.1.2002 skulle utföra de av hälsonämnden krävda åtgärderna om avloppssanering.

Således har preskriptionsrätten enligt ovannämnda strafflags paragraf börjat löpa 2.1.2002 och brottet således varit preskriberat redan 23.4.2004 då anmälan inkommit till polisen.

Beaktas bör dock att ovannämnda strafflags paragraf kom i kraft först 1.6.2006.

I strafflagen som var i kraft år 2004 fanns det inga särskilda bestämmelser om när preskriptionstiden gällande underlåtenhetsbrott börjar löpa utan detta har främst varit något som framkommit ur rättspraxis. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av bestämmelserna om straffrättslig preskription (RP 27/1999 rd) konstateras i lagförslaget om underlåtenhetsbrott följande.

"Om det är frågan om ett underlåtenhetsbrott är begreppet gärningsdag inte lika klart som i samband med sådana brott som kräver en aktiv handling. Detta är dock en fråga som bäst kan avgöras inom rättspraxis. Högsta domstolen har år 1984 gett ett prejudikat i samband med ett underlåtenhetsbrott (HD 1984 II 15). Enligt detta började preskriptionstiden för rätten att väcka åtal för att en ny ägare hade underlåtit att till bilregistercentralen anmäla en överföring av äganderätten löpa först från den dag då anmälan gjordes."

Räknesättet i ovannämnda prejudikat var således annorlunda än det som stadgas i nuvarande strafflag om preskriptionstiden för underlåtenhetsbrott. Lagförslaget (RP 27/1999 rd) hade ej heller för avsikt att ändra dåvarande räknesätt. I lagutskottets betänkande (LaUB 1/2001) konstaterades dock om den föreslagna strafflagens 2 § följande.

"Paragrafen föreskriver från vilken tidpunkt preskriptionstiden för åtalsrätten för ett brott börjar. I 1 mom. ingår bestämmelser om hur preskriptionstiden för brott som förutsätter gärning och verkan räknas, men inte om hur preskriptionstiden för åtalsrätten vid underlåtenhetsbrott skall räknas. I motiveringen framhålls att frågan om när preskriptionstiden för underlåtenhetsbrott börjar löpa fortfarande kan avgöras inom rättspraxis. Där nämns högsta domstolens prejudikat från 1984 (HD 1984 II 15). Enligt högsta domstolens avgörande började preskriptionstiden för rätten att väcka åtal för underlåtenhet att göra anmälan löpa först från den dag då anmälan gjordes."

Detta prejudikat från högsta domstolen har kritiserats. Det leder till att preskriptionstiden för åtalsrätten vid ett egentligt underlåtenhetsbrott i praktiken kan bli mycket lång med hänsyn till straffskalan för brottet. Utskottet menar att det bör föreskrivas i lag om när preskriptionstiden för ett underlåtenhetsbrott börjar löpa. Därför föreslår utskottet att 1 mom. kompletteras med att preskriptionstiden för ett underlåtenhetsbrott börjar löpa från och med den stund då gärningen senast bör ha begåtts."

Min slutsats är att behandlingen av brottsanmälningarna i fråga inte uppfyllde kravet på en behörig behandling enligt grundlagens 21 § och inte heller skyndsamhetskravet i förundersökningslagens 6 §, eftersom ärendena hade varit anhängiga under en mycket lång tid. Det bör dock konstateras att brotten för vilket behandlingen dröjt förefaller inte ha varit allvarliga eftersom åklagaren avslutat de andra liknande ärendena med åttalseftergift. Med beaktande av detta och det att preskriptionstiden inte varit entydig samt att polismyndigheten p.g.a. resursbrist måste prioritera sina arbetsuppgifter, anser jag som en tillräcklig åtgärd att jag fäster för framtida fall ärendets utredare äldre konstapel L:s samt undersökningsledare M:s, E:s och G:s uppmärksamhet vid kravet på en behörig behandling enligt grundlagens 21 § och skyndsamhetskravet i förundersökningslagens 6 §, samt vid vad jag konstaterat ovan om preskriptionstiden beträffande dessa ärenden. Jag sänder även för kännedom för framtida fall detta beslut till åklagare K. I detta syfte sänder jag en kopia av beslutet till personerna i fråga.

Ärendet föranleder inga andra åtgärder.

3.3.7 Ärende R/1468/06 (besittningsintrång)

I min begäran 12.8.2008 om utredning och utlåtande bad jag Ålands polismyndighet att lämna in även motsvarande utredningar angående eventuella övriga ärenden där åtalsrätten hade preskriberats efter att inspektionen utfördes men dock före 1.9.2008.

Polismästare C tog upp ytterligare ett ärende som preskriberats under tiden mellan inspektionen den 8–9 april 2008 och den 1 september 2008. Kommissarie O har lämnat utlåtande i saken och anför att förundersökningsledaren har begärt begränsning av förundersökningen i ärendet den 16.7.2007. Ledande landskapsåklagare P har den 5.3.2008 tagit beslut om att begränsa förundersökningen. Den 5.6.2008, 12 dagar innan ärendet preskriberades, har P begärt att det skall göras förundersökning i ärendet. Eftersom personen som skall höras är bosatt i Sverige har handräckning begärts från svensk polis om att förhör skall hållas. Enligt C har det inte funnits förutsättningar att göra förundersökning i detta ärende inom tiden före preskription.

Av undersökningsanmälan framgår att anmälningstiden för nu i fråga varande besittningsintrång var 26.6.2006. Målsägande har 5.8.2006 anmält att hon upptäckt att misstänkt för brottet har brutit upp låset till hennes pumphus och anslutit sin vattenledning till hennes brunn. Polisen har i januari 2007 ringt till målsägande för att utreda vem som har besittningsrätt i ärende. Målsägande har då bett polisen kontakta hennes ombud på Cityjuristen dit ärendet skickats för eventuell civilrättslig prövning. Därefter har polisen ringt ombudet ett flertal gånger för att utreda saken, men ombudet har ej återkommit beträffande ärendet. Polisen har 16.7.2007 gjort framställan till åklagaren om begränsning av förundersökningen. Landskapsåklagaren har 5.3.2008 tagit beslut om att förundersökningen skall avslutas i ärendet. Åklagaren har 5.6.2008 tagit ett nytt beslut i ärende och bett polisen inleda förundersökning i ärendet. Polisen har inlett förundersökning i ärendet enligt åklagarens begäran och begärt 24.6.2008 handräckning från polisen i Sverige att höra misstänkt i ärende. Begärt förhör hade ej inkommit den 10.10.2008.

Av utredningen kan jag dra den slutsatsen att trots att ärendet preskriberats under den tid förundersökningen pågick, ger handlingarna inte anledning att misstänka lagstridigt förfarande eller försummelse för polisens del. I det aktuella fallet har polisen inom skälig tid gjort en utredning i ärende samt begärt om begränsning av förundersökningen, vilket gjorts. Då åklagaren på nytt tagit beslut om att förundersökning skall inledas, har polisen de facto inte haft längre förutsättningar att

utföra förundersökningen innan brottets åtalsrätt preskriberats. Av ovannämnda skäl föranleder ärendet inga ytterligare åtgärder.

3.4 Slutsats

Enligt mina iakttagelser har det i fyra av de preskriberade ärendena varit fråga om enkla trafikärenden som kunde ha åtgärdats omedelbart utan onödigt dröjsmål. Även i de andra preskriberade ärenden var det fråga om fall som i första hand kan anses vara enkla och där den misstänkte varit känd. Som orsak till att ärendena preskriberats har närmast angivits den svåra arbetssituationen samt att alltför många ärenden har hög prioritet.

Som jag redan tidigare konstaterat duger resursbristen i sig inte som förklaring till det faktum att åtalsrätten preskriberats också för brott som uppenbarligen skulle ha varit relativt enkla att utreda. Eftersom ett antal brott preskriberats medan förundersökningen pågick hade det uppenbarligen förekommit brister i övervakningen. Dessa brister har man nuförtiden försökt avhjälpa genom sammandrag av öppna ärenden, som givits till personalen för att åtgärdas. Skolning av fältkonstaplar som handhar summariska ärenden samt uppföljning av utredarna är även åtgärder som torde förbättra situationen inom Ålands polismyndighet beträffande handläggningstiden av ärenden.

Dessutom kan det konstateras att prioriteringen av förundersökningarna förefaller ha fungerat åtminstone i det avseendet att brotten för vilka åtalsrätten preskriberats under pågående förundersökning i regel förefaller inte ha varit allvarliga. I min bedömning av ärendet har jag vidare beaktat den omständigheten att antalet preskriberade brott, dels med beaktande av ärendenas art och dels med beaktande av det sammanlagda antalet inkomna ärenden (4664 st anmälningar i hela distriktet under 2007), inte kan anses vara speciellt alarmerande.

Min slutsats är att Ålands polismyndighets förfarande vid behandlingen av brottsanmälningarna nu i fråga inte i alla avseenden uppfyllde kravet på en behörig behandling enligt grundlagens 21 § och inte heller skyndsamhetskravet i förundersökningslagens 6 §, eftersom två av ärendena hade varit anhängiga under en mycket lång tid och åtalsrätten i en del av fallen hade preskriberats medan förundersökningen pågick. Till övriga delar har det inte framkommit någon anledning att misstänka lagstridigheter eller försummelser som skulle motivera ytterligare behandling av de brottsanmälningar som avses i avsnittet 3.3.

4

ÅTGÄRDER

Med stöd av 10 § 1 mom. i lagen om riksdagens justitieombudsman ger jag äldre konstapel F en anmärkning för framtiden för det lagstridiga förfarande som framgår ovan av avsnitt 3.3.3. I detta syfte sänder jag honom en kopia av mitt beslut.

Jag meddelar för framtida fall tf. kommissarie E min uppfattning som framgår av avsnitt 3.3.2 och 3.3.3 om att hennes förfarande i ärendena i fråga inte i alla avseenden uppfyllde kravet på en behörig behandling enligt grundlagens 21 § och enligt förundersökningslagens 47 §. I detta syfte sänder jag henne en kopia av detta beslut.

Jag fäster överkonstapel D:s uppmärksamhet vid de synpunkter om hans förfarande i enlighet med vad som jag konstaterat ovan i avsnitt 3.3.2 och äldre konstapel J vid de synpunkter om hans förfarande i enlighet med vad som jag konstaterat ovan i avsnitt 3.3.5. I detta syfte sänder jag J och D

en kopia av detta beslut.

Jag fäster för framtida fall äldre konstapel L:s samt undersökningsledare, kommissarie M:s, E:s och G:s uppmärksamhet vid kravet på en behörig behandling enligt grundlagens 21 § och skyndsamtetskravet i förundersökningslagens 6 §, samt vid vad jag konstaterat ovan i avsnitt 3.3.6 om underlåtenhetsbrottens preskriptionstid. I detta syfte sänder jag en kopia av beslutet till personerna i fråga.

Jag sänder även för kännedom för framtida fall mina synpunkter som framgår i avsnitt 3.3.6 till åklagare K. I detta syfte sänder jag henne en kopia av beslutet.

Samtidigt fäster jag Åland polismyndighets uppmärksamhet vid de synpunkter som framgår av avsnitt 3.3.1 och 3.3.4. I detta syfte sänder jag polismästare C en kopia av detta beslut.

Initiativet föranleder inga andra åtgärder.